

NORGES KRISTNE RÅDS SKRIFTSERIE - NR 22

Samtaleguide/veileder

Hvordan samtale om vanskelige
temaer i kirkelig sammenheng

Norges Kristne Råd

Samtaleguide/veileder

Huordan samtale om vanskelige
temaer i kirkelig sammenheng

Utarbeidet av Jan Bjarne Sødal og Thomas Dorg

Utgitt 2018
1.opplag 200 eks.
Lasertrykk

ISBN 978-82-7941-041-6
EAN 9788279410416

Heftet kan bestilles fra
Norges Kristne Råd, Rådhusgata 1-3, 0151 Oslo
Tlf: 23081300. E-post: post@norkr.no

Forord

Styret i NKR vedtok i november 2015 å nedsette en dialoggruppe som skulle gjennomføre en økumenisk samtale om likekjønnede ekteskap. Erfaringene fra disse samtalene var gode, og det ble uttrykt ønske om å skrive en samtaleguide/veileder basert på denne erfaringen, som en hjelp til kirker og menigheter der en har behov for tilsvarende samtaler. Selv om dette først og fremst er en samtaleguide/veileder, så har vi også tatt med erfaringene fra dialoggruppa nedsatt av NKR. Dette for å gi større forståelse for hvordan nettopp denne metoden kan brukes i kirkelige samtaler om likekjønnet ekteskap.

Hensikten med dialogen var å øke innsikten i temaet gjennom å få større forståelse for hvorfor de ulike deltakerne og de tradisjonene de står i mener som de mener, samt å utforske hva ulike syn gjør med relasjonene mellom kirkene. I rapporten fra dialoggruppa står det blant annet at gruppa brukte mye tid på å bygge tillit til hverandre og å våge å være sårbare. Videre sier deltakerne at de opplevde at dialogen var preget av respektfull lytting, ærlighet, åpenhet og en stillhet som gav rom for refleksjon, ettertanke og forsøk på å forstå. Tydelige ståsteder skapte trygghet, også i møte med de som tenker annerledes enn en selv.

Deltakerne uttalte:

«Dialogformen har vært en læring i seg selv, det å lytte og gi rom for refleksjon. Det har også gitt et større rom for å lytte til andres erfaringer og ståsted i en tematikk

som er krevende (...) Dialogformen kan ha overføringsverdi til eget kirkesamfunn.»

«I denne dialoggruppen har vi tatt hverandre på alvor og lyttet fremfor å diskutere. Søkt innsikt heller enn å overbevise. Det har gitt rom til hele mennesket uansett ståsted i disse spørsmålene. Jeg har opplevd å bli forstått, og har samtidig også forstått andre bedre. God tid til å prate, tydelige regler for samtalen og tillit til hverandre og prosessen samt god møteledelse, er noen nøkkelelementer slik jeg ser det.»

«Dialogprosessen ga meg en viktig korreksjon til egne stereotyper jeg hadde i forkant. Jeg er takknemlig for det. Jeg ble møtt, sett og hørt av mine medvandrere og lærte mye av deres erfaringer og tilbakemeldinger.»

Norges Kristne Råd vil anbefale veilederen for bruk i menigheter, og mener den kan skape gode rammer for samtale rundt spørsmålet om likekjønnet ekteskap. Veilederen bygger på erfaringsbasert dialogarbeid, noe som har gitt gode resultater. Metodene som er anvendt kan også ha overføringsverdi til arbeid med annen tematikk.

Erhard Hermansen,
Generalsekretær

Terje Aadne,
Styreleder

Innledning

Opp igjennom kirkens og kirkenes historie, har det til tider vært temaer som har skapt store spenninger, både innad og, etter splittelsen mellom Østkirken og Vestkirken, mellom kirkesamfunnene. Noen av uenighetene har kirkens ledere ansett at de kan leve med. Andre har blitt vurdert å gripe såpass dypt inn i trosgrunnlaget og identiteten som troende, at splittelse har syntes å være eneste mulighet.

Samtidig har det alltid vært krefter i kirkene som har dradd i motsatt retning, og arbeidet for å skape gjensidig forståelse, forsoning og enhet. Dette arbeidet har skjedd både før, og eventuelt under og etter at splittelse har blitt et faktum. Bevegelsen av de kristne rådene, som finnes i de aller fleste land, har i de siste tiårene vært en slik drivkraft. Kallet som har drevet denne bevegelsen har blant annet vært Jesu ord i den Yppersteprestelige bønn, om at «de alle må være ett».

Det er viktig å understreke at enhet ikke er det samme som enighet. Enighet i en kirke- lig/kristen sammenheng vil alltid være noe som bare er tilstede i større eller mindre grad mellom troende, og at graden av samhörighet avhenger av hva man anser som viktig og viktigst. I mange sammenhenger kan det være hensiktsmessig å snakke om et «uenighetsfellesskap». Det uttrykker at det finnes et fellesskap, en enhet, på tross av uenighet. Samtaler mellom kirker forutsetter ikke nødvendigvis full gjensidig anerkjennelse av andre kirkers lære eller praksis eller at man må se på andre kirker som kirker i den sanne og fulle betydning.

Kristne råd eksisterer for at ulike kirker kan bringes inn i en levende kontakt med hverandre. Dette er det unike med kristne råd: De legger til rette for fellesskap mellom kirker som ikke er i stand til å anerkjenne og

«For meg har det vært fint å være med i dialoggruppen av flere grunner. Den ene var den åpne tonen vi hadde oss imellom. Vi var uenige i mange ting, men våget å snakke åpent fordi vi ikke ble dømt, men lyttet til. Detter var noe av det geniale med metoden, at vi ikke skulle forsvare noe, men presentere vårt syn. De andre skulle ikke imøtegå eller prøve å korrigere, men tvert imot lytte og si hva de hadde hørt. Selv om det viktigste var å lytte og prøve å forstå var det ikke noe press i retning av å forandre mening den ene eller den andre veien. Det at vi hadde grunnleggende respekt for hverandre og ikke tilla hverandre motiver eller meninger vi ikke selv kjente oss igjen i, skapte tillit og åpenhet.»

akseptere hverandre fullstendig. Når det er sagt må det også sies at medlemskap i et kristent råd innebærer:

- En anerkjennelse av at de andre medlemskirkene også tilhører Kristus og bekjenner ham, selv om denne bekjennelsen kan ha radikalt ulik form.
- En anerkjennelse av at medlemskap i Kristi kropp er mer omfattende enn medlemskap i ens egen kirke.
- En erkjennelse av at man i de andre kirkene gjenkjenner sentrale elementer i den ene kirke. Dette innebærer i neste omgang at alle medlemskirker kan se seg selv som både mottakere og givere i rådets fellesskap.

De siste årene har diskusjonen om likekjønnede ekteskap vært et slikt tema som har utfordret relasjonene både innad og mellom kirkesamfunn, både i Norge og internasjonalt. Enkelte kirkesamfunn har stått i fare for å bli splittet. Andre kirkesamfunn har sluttet å forholde seg til hverandre. Og innad i kirkesamfunn har prester og talere blitt utestengt, samarbeidsrelasjoner blitt vanskelige, og menigheter splittet.

Når enheten utfordres, er det viktig å finne verktøy som kan hjelpe oss som troende å i alle fall høre på hverandre, lytte bakenfor ordene, og gjøre det som er i vår makt og ved Guds hjelp, for å unngå splittelse. Dette ikke for å dekke over uenighet, eller for å holde sammen for enhver pris. Men for å se om det går an å forsones, om det går an å forstå hverandre på en måte som gjør det mulig å fortsatt se på de andre som søsken i troen, og kanskje finne noe som bærer og

kan holde kirken sammen, som én kropp i Kristus (1.Kor.12)

«Jeg har vært i mange diskusjoner og debatter i kirkelig regi om likekjønnet samliv de siste åra. Disse får ofte en natur som polariserende og debatterende. I denne dialoggruppen har vi tatt hverandre på alvor og lyttet fremfor å diskutere. Søkt innsikt heller enn å overbevise. Det har gitt rom til hele mennesket uansett ståsted i disse spørsmålene. Jeg har opplevd å bli forstått, og har samtidig også forstått andre bedre. God tid til å prate, tydelige regler for samtalen og tillit til hverandre og prosessen samt god møteledelse er noen nøkkelelementer slik jeg ser det.»

Bakgrunn

I 2015 erfarte medlemskirkene i Norges Kristne Råd at de ulike forståelsene av likekjønnede ekteskap blant medlemssamfunnene ble såpass utfordrende, at relasjonene mellom dem ble vanskeliggjort.

I den økumeniske bevegelsen har konsensus vært en viktig verdi ved avgjørelser og uttalelser, dette for at respekten for hverandre som selvstendige kirkesamfunn skal kunne bevares i samarbeidet og i arbeidet for enhet.

«Vi kunne senke skuldrene og samtale om vanskelige spørsmål på en respektfull måte.»

I Norges Kristne Råds retningslinjer for konsensus heter det at

«Konsensusprosedyrer gir rom for å konsultere, utforske, stille spørsmål og reflektere sammen (...) Konsensusmodellen oppmuntrer også til å lytte til hverandre og utvikle gjensidig forståelse mellom ulike kirkelige tradisjoner. Det vil som oftest ta mer tid og det krever mye disiplin både fra ordstyrere og deltakere. (...) Hensikten er primært å komme frem

til felles forståelse heller enn til flertallets vilje.»

Den 19. november 2015 vedtok styret i Norges Kristne Råd å nedsette en dialoggruppe som skulle forsøke å finne en modell for samtale. Den skulle gi rom for en respektfull utforskning, hjelpe deltakerne til å lytte til hverandre, og legge grunnlaget for gjensidig forståelse for hverandres posisjoner.

Den økumeniske samtalen om likekjønnede ekteskap skulle baseres på følgende:

Gruppen skulle

- bestå av 10 oppnevnte representanter fra medlemskirkene.
- ledes av to tilretteleggere som selv ikke deltok i dialogen, men som hadde kompetanse til å tilrettelegge en dialog.
- møtes jevnlig over en periode, for eksempel totalt 7-8 ganger.
- på det første møtet selv definere kjøre-regler, temaer og metodikk for dialogen.
- være konfidensiell. For at dialogen skulle få utfolde seg fritt i en trygg atmosfære, måtte deltakerne være sikre på at de kunne delta i felles tenkning og refleksjon uten å bli beskyldt for å ha inntatt et «galt» standpunkt underveis.

- være et forum for aktiv lytting og deling av personlig erfaring og refleksjon.
- kunne gjøre seg noen funn og konklusjoner som ville være nyttige for det økumeniske fellesskapet.

Hensikten med samtalen var å:

- få større innsikt i temaet
- få større forståelse for hvorfor de ulike deltakerne og deres tradisjoner mener som de mener
- og utforske hva ulike syn gjør med relasjonene mellom kirkene

Metoden som ble fulgt bygger på kjente dialogprinsipper, men var tilpasset og utviklet for nettopp dette temaet og med bakgrunn i hva temaet har gjort med de indre- og mellomkirkelige relasjonene. Den vil allikevel kunne benyttes i ulike kontekster der man finner den egnet.

«Det har vært lærerikt og godt å samtale om et vanskelig tema i ei gruppe der vi har lagt vekt på å lytte aktivt til hverandre. Jeg har blitt tryggere på mitt eget ståsted, og på å formidle dette på en respektfull måte. Jeg er blitt oppriktig glad i alle i denne gruppa.»

Overordnet om prosessen

Den første gangen gruppa møttes, var det viktig å bruke tid på å bli kjent med hverandre, dele med hverandre *forventingene* en hadde til prosessen, og samtale om hvordan en kunne *skape et trygt rom* for samtale og *hvorfor dialog eller samtale er viktig*.

Under samtalen om hvorfor en i det hele tatt skulle gå inn i dialog med hverandre om et såpass splittende tema, delte deltakerne med hverandre hva en kan finne av begrunnelse i vår felles kristne tro for å gjøre nettopp dette. Da var det særlig Jesu bønn om at vi alle skal være ett som ble trukket fram; og at på dette skal verden se at vi er Jesu disipler, og at vi har kjærlighet til hverandre. Det ble pekt på hvordan Jesus møtte mennesker med et åpent sinn, uten fordømmelse, og lyttet til dem der de var i livene sine. Videre ble det understreket at kjærligheten også uttrykkes i det å relatere til, og benevne hverandre som søsken og venner – tilhøre hverandre og være felleskap – være én Kropp i Kristus. I slike relasjoner utfordres vi til å vokse i dybde og forståelse.

Når et tema blir så betent i relasjonen mellom kirker og troende, så får mange erfaringen av til tider å stå i harde diskusjoner med sine meningsmotstandere. Andre møter ikke de som mener det motsatte av en selv i det hele tatt, fordi en ikke omgås dem. Blant sine likesinnede bygger en ikke sjeldent opp et fiendebilde av meningsmotstanderne.

Dessuten vekker temaet sterke følelser på begge sider, både fordi det berører og rammer enkeltmenneskers liv og fordi det dreier seg om noe en anser som helt sentralt i troen.

For å kunne få til gode samtaler på tvers av meningsforskjellene, er det avgjørende å ikke bli værende i stereotypiene av hverandre eller i de steile frontene, men heller forsøke å skape et annerledes rom der en kan lytte til hverandre, bli interessert i og forsøke å oppdage og forstå hva som ligger bakenfor den andres standpunkt.

«Uansett om ståstedet til likekjønnet ekteskap var tradisjonelt eller progressivt, så fortalte alle kirkesamfunn om sine erfaringer med en pastoral tilnærming til de som er berørt av tematikken.»

Om dialog

I denne veilederen/samtaleguiden bruker vi begrepene dialog og samtale om hverandre. Noen kirkelige tradisjoner vil imidlertid legge forskjellig innhold i de to begrepene. Her må en gruppe eller menighet velge det som de er mest komfortable med og finner mest saksvarende for prosessen. I dette avsnittet hvor vi beskriver hva vi legger i denne type samtale eller dialog, så bruker vi ordet dialog.

Dialog defineres på ulike måter av ulike mennesker. Det er derfor hva vi legger i dialogen hver gang den utføres, som er viktig.

Det kan være fruktbart å se på hva som skiller dialog fra debatt, diskusjon eller forhandling. Dette er former for samtale som ofte misforstås for å være det samme. Debatt handler gjerne om å vinne en argumentasjon, og å sette ting på spissen. Den er i lite grad lyttende, fordi en har gjort seg opp en mening på forhånd og har ikke noe ønske om å bevege seg bort fra det. Mens den andre snakker, forbereder en mer sitt neste innlegg enn å høre med nysgjerrighet hva den andre faktisk sier og forsøker å få fram. Hensikten er å vinne debatten. Den er derfor ofte konflikteskalerende i sin natur.

Dialogen er det diametralt motsatte. Mye av det ligger i holdningen en har til den/de andre som deltar i dialogen. Den har som et viktig mål å forstå den andre bedre. Man er interessert i å oppklare misforståelser, og å

se hva de reelle uenighetene består i og hva en tross alt har felles.

Diskusjonen, slik den særlig foregår i akademia, legger vekt på det saklige i motsetning til det personlige. I dialogen derimot er den personlige historien og følelsene relevante temaer.

Forhandlinger handler om å bli enige om hva man skal gjøre (jfr. Fredsforhandlinger og lønnsforhandlinger). Enighet er derimot ikke det viktigste målet i dialogen.

Det er en misforståelse at dialogen har som mål at vi skal bli enige, enten ved at vi finner fram til et minste felles multiplum eller at den ene oppgir sitt opprinnelige standpunkt og blir enig med motstanderen. Det kan hende at man på sikt kommer fram til en felles forståelse, men det er ikke dette som ligger til grunn for dialogen. Den er en åpen prosess som gir deltagerne en mulighet til å få en dypere forståelse av den andres standpunkt og av temaet en samtaler om. Dialogen gir rom for å se nye dimensjoner og perspektiver, og kan åpne opp krevende situasjoner og spørsmål, og eventuelt gjøre krevende relasjoner mulige. Til grunn for dialogen ligger som sagt overbevisningen om, eller i det minste håpet om at vi dypest sett tilhører det samme felleskapet. Og det er vår forpliktelse å gjøre vårt ytterste for at relasjoner ikke skal brytes unødvendig eller på grunn av misforståelser.

I dialoggruppa som Norges Kristne Råd nedsatte, ble en på slutten av det første møtet enige om å fokusere på spørsmålet: Hva står på spill? For å komme bakenfor alle argumentene som deltakerne kjente så altfor godt fra før, hadde en behov for å skape et annerledes samtalerom enn der hvor debattene og diskusjonene foregår. En ønsket å finne bakgrunnen for hvorfor deltakerne mener det de mener og hva de opplever å miste dersom de skulle oppgi sitt standpunkt. Altså: Hva står på spill? Det var en måte å komme bakenfor påstandene, være nysgjerrige på hva som ligger til grunn for det en i dag står for, og hva det har kostet å stå for det en mener er riktig.

«Det var nødvendig å ha god tid både for å bygge trygghet innad i gruppen og for å øve seg opp til aktiv lytting. Det rolige tempoet - med god tid til å formulere seg og stillhet mellom våre forskjellige innspill - løftet hele prosessen.»

Gjensidig respekt og anerkjennelse er grunnleggende og avgjørende for at en sann dialog skal kunne skje. Det betyr ikke at en alltid får det til. Det ligger i den grunnleggende uenighetens natur at en lett kan miste av syne respekten for den andre. En sann dialog skal riktignok også kunne romme sterke følelser, spesielt om deltakerne har lært hverandre godt å kjenne. Men en vil samtidig være oppmerksom på hvordan ens

uttrykk lander hos den andre, og alltid vende tilbake til en gjensidig respekt når en erfarer at den andre ikke opplever seg respektert. Det kan være en spennende og svært nyttig lærdom, også i forhold til mange andre relasjoner, å kunne behandle hverandre med respekt selv om en er, og kanskje alltid vil kommet til å være, grunnleggende uenige om temaer som er svært viktige for begge parter.

Det å bli kjent med hverandre vil som oftest være en viktig start på dialogen. Mye av det som er nevnt tidligere blir lettere når vi kjenner hverandre. Dessuten hjelper det oss til å bygge ned eventuelle fiendebilder av den andre. Når en annen står for noe som vi selv ser på som farlig og truende for vårt (kirkelige) felleskap, så er det lett å redusere vedkommende til dette, slik at synet av hverandre vekker negative reaksjoner. Ved å bli kjent med den andre, får vi muligheten til å se hverandre som mer enn motstandere, og da som et medmennesker som innehar den samme menneskelighet og gudbilledlighet som oss selv. Ja kanskje til og med er et menneske med egenskaper som vi kan like. Alt dette har en innvirkning på hvordan vi forholder oss til hverandre.

Praktisk gjennomføring

Gruppa har møttes seks ganger fra oktober 2016 til oktober 2017. Hver av samlingene har hatt en varighet på 3,5 timer, med unntak av den første som varte i fem timer.

Første dag: Relasjonsbygging og tillit

Vi innledet prosessen med en hel dag hvor fokus var på å bygge relasjoner og skape tillit. I tillegg var det viktig å bli enige om felles kjøreregler, kartlegge forventninger, samtale om forståelsen av og den teologiske begrunnelsen for dialog. Til slutt ble gruppa enige om den videre prosessen.

Øvrige samlinger

De resterende fem samlingene har foregått i kirke- og menighetslokalene til de ulike deltakerne, hvor de på skift har vært vertskap for gruppa. Dette har bidratt til økt forståelse og innsikt i de «andres» liv og praksis. Samlingene har vært morgensamlinger med frokost, eller kveldssamlinger med middag. Til hver samling har to deltakere forberedt presentasjoner.

Eksempel på samling

Innledning

o Måltid (45 min). Måltidet skaper en viktig sosial start på samlingene, hvor den uformelle praten gir mulighet til samtale om liv og hverdag. Måltidet og samtalen rundt bordet er relasjonsbyggende, og er med på å legge grunnlag for dialogen.

o Velkomstord og kort bønn av en av deltakerne som skal presentere (inntil 5 min). Dette setter tonen for det deltakerne

har felles i troen.

Refleksjoner siden forrige samling

o Den/de som presenterte ved forrige samling forteller noe om: Hva gjorde erfaringen med deg? Og, hva har du tenkt siden? (inntil 3 min hver).

o De øvrige forteller kort hva har de har tenkt siden sist. (inntil 2 min hver).

Første presentasjon

o En av deltakerne presenterer med utgangspunkt i følgende spørsmål: Hva står på spill? Hvor kommer mitt kirkesamfunn fra? Hvorfor vekker temaet så sterke følelser i meg? (inntil 20 min). Spørsmålene er ment som en hjelp til å sette ord på og forklare hvorfor den enkelte kirke har havnet der den har havnet – historisk, teologisk og eksistensielt – og gi en begrunnelse for hvorfor man står der man står og hvordan man har kommet fram til det standpunktet man står på. Særlig det siste spørsmålet vil åpne for det mer personlige.

o Oppklarende spørsmål: Korte spørsmål for å få bedre forståelse, få innlegget belyst.

Refleksjon

o Reflekterende team. Deltaker som har presentert snur stolen og setter seg med ryggen til sirkelen. De øvrige deltakerne forteller hva de har hørt. Deltakeren som presenterte lytter til de andres refleksjon uten å kommentere. Gruppa kan eventuelt

komme fram til ett eller to spørsmål de ønsker å stille vedkommende som har presentert (inntil 20 min).

- o Deltakeren som presenterte, vender seg så tilbake til sirkelen og sier noe om hvordan han/hun opplevde dette. Dette går så over i muligheten for å samtale om temaer eller spørsmål som kommer opp (inntil 15 min).

Pause (10 min)

Andre presentasjon

- o Deltakers presentasjon: Hva står på spill? Hvor kommer mitt kirkesamfunn fra? Hvorfor vekker temaet så sterke følelser i meg? (inntil 20 min).
- o Oppklarende spørsmål: Korte spørsmål for å få bedre forståelse, få innlegget belyst.

Refleksjon

- o Reflekterende team. Deltaker som har presentert snur stolen og setter seg med ryggen til sirkelen. De øvrige deltakerne forteller hva de har hørt. Deltakeren som presenterte lytter til de andres refleksjon uten å kommentere. Gruppen kan eventuelt komme fram til ett eller to spørsmål de stiller innleder (inntil 20 min).
- o Deltakeren som presenterte, vender seg tilbake til sirkelen og sier noe om hvordan han/hun opplevde dette. Mulighet for å samtale om temaer eller spørsmål som kommer opp (inntil 15 min).

Avslutning

- o Hver deltaker sier kort hva de tar med seg fra samlingen.
- o Velsignelse v/ den deltakeren som presenterte, men som ikke innledet samlingen med bønn.

«Dialogprosessen ga meg en viktig korreks til egne stereotyper jeg hadde i forkant. Jeg er takknemlig for det. Jeg ble møtt, sett og hørt av mine medvandrere og lærte mye av deres erfaringer og tilbakemeldinger.»

Funn og konklusjoner

- Som gruppe har vi brukt mye tid på å bygge tillit til hverandre. Vi har våget å være sårbare når vi har delt personlige erfaringer og refleksjoner.
- Dialogen har vært preget av respektfull lytting, ærlighet, åpenhet og en stillhet som har gitt rom for refleksjon, ettertanke og forsøk på å forstå hverandre. Dette har vært viktig for å tåle de vanskelige samtaler. Vi har erfart at det som oppleves vanskelig ikke trenger å være farlig når vi våger å snakke åpent om det.
- Dialogen har ikke inneholdt noen form for argumentering med hverandre eller forsøk på å få andre til å endre standpunkt.
- Vi erkjenner at det i våre kirker finnes medlemmer med ulike syn på homofili og likekjønnet ekteskap.
- Vi tror at et tydelig ståsted skaper trygghet, også i møte med de som tenker annerledes enn oss selv.
- Vi mener at våre kirker trenger økt kunnskap om homofili og kjennskap til homofile, at vi trenger å tilrettelegge for gode samtaler og at vi må utruste ledere som våger å møte vanskelige spørsmål og situasjoner med kunnskap, trygghet, åpenhet og kjærighet.
- Vi bør all tenke gjennom hvordan vi møter mennesker som har blitt såret og støtt bort, enten på grunn av seksuell orientering eller fordi de har hatt andre syn på homofili og likekjønnet ekteskap enn det rådende flertallets.

«Dialogformen har vært en læring i seg selv, det å lytte og gi rom for refleksjon. Det har også gitt et større rom for å lytte til andres erfaringer og ståsted i en tematikk som er krevende. Dialogformen ga en ramme for større åpenhet, forståelse og kjennskap til den andre. Dialogformen kan ha overføringsverdi til eget kirkesamfunn.»

Til tilretteleggeren

Faglig forankring, metode, og tilrettelegging

Framgangsmåten vi har valgt bygger på en faglig tilnærming hvor vi særlig ser til veiledningsfaget (pedagogikk) og konfliktfaget. Prosesser av denne typen, som beveger seg inn i et til dels svært krevende landskap med hensyn til for eksempel teologi, identitet, overbevisning og emosjoner, setter særskilte krav til faglig tilnærming og forberedelse. Uten en slik tilnærming vil man fort kunne forverre situasjonen og skape konflikt heller enn å skape forståelse. Tilretteleggerne har ansvar for å ivareta den enkelte deltagers i prosessen. Dette krever en bevisst tilnærming.

I forberedelsene til dialogen om likekjønnet ekteskap, vurderte vi ulike metodiske grep for å skape størst mulig rom for refleksjon og dialog. Ikke for at deltakerne skulle endre standpunkt, men for at de gjennom prosessen skulle få økt forståelse for andres synspunkter, og dessuten få mer dybdeforståelse av egne standpunkter og meninger. Både veiledningsfaget og konfliktfaget har dette formålet integrert i teori og praksis.

Begge fagretningene bygger på mange ulike disipliner, som for eksempel filosofi, psykologi, antropologi og sosiologi. Det er også slik at utviklingen av begge fagretninger har foregått innenfor forskjellige fagområder, yrkesgrupper og profesjoner.

Veiledning kan sees på som en måte å

stimulere til læring (Løw, 2009). Vi tenker at læringen her først og fremst handler om møtet med hverandres meninger og en mulighet til bedre å forstå andres meninger. Det søkes forståelse framfor å endre mening. Læringenskjær i møte med hverandre i en lyttende posisjon. Det er særlig to komponenter som er avgjørende for å oppnå den best tenkelige læringssituasjon med en veisøkende gruppe: valg av pedagogisk tilnærming og veileders tilnærming og verdier/væremåte.

Felles for veiledning og konfliktfaget er fokuset både på dialogens form, men også tilretteleggerens tilnærming og væremåte. Vi vil derfor dele noen refleksjoner knyttet til dette her.

Metode

Når det gjelder form på eller design av prosessen, har dette vært et samspill mellom tilretteleggerne og deltakerne. Gjennom felles utforming av formål og tilnærming sikres eierskap og tillit til prosessen fra start. Det betyr ikke at vi anbefaler at man avviker fra metoden vi beskriver her, men at tilretteleggerne tar jobben med å inkludere deltakerne tidlig i prosessen (se beskrivelse av dag 1). Særlig i utformingen av felles kjøreregler.

Det veiledningsfaglige verktøyet vi har adoptert i vår pedagogiske tilnærming er «**Snu stolen**». Framgangsmåten er at en av deltakerne forteller sin historie og legger fram sine synspunkter etter en felles besluttet mal. Det åpnes ikke opp for spørsmål før

vedkommende er ferdig med sitt innlegg. Deretter snur vedkommende sin stol slik at han/hun blir sittende med ryggen til den øvrige gruppa. Gruppa deler så sine tanker om det vedkommende har lagt frem med et fokus på «hva jeg hørte x deltaker si». Dette minner om det som gjerne kalles «**reflekterende team**». Hensikten med å bruke «snu stolen» og «reflekterende team» i prosessen har vært å gi den som har presentert sin historie en mulighet til å lytte til gruppas refleksjon til egen historie og synspunkter. Dette skaper først og fremst refleksjon for den som har snudd stolen, men i neste omgang like viktig refleksjon for de øvrige i gruppa. I tillegg gir det den som legger fram sin historie en følelse av å ha blitt hørt. Den øvrige gruppa blir tvunget til å lytte til historien som fortelles for å kunne delta i refleksjonen etterpå. I den overordnede dialogen er dette måten vi har valgt å la deltakerne dele sin historie og tilnærming til temaet. Vi har valgt å gi hver deltager god tid til å forberede sitt innlegg. Slik får man innblikk i hverandres tanker.

Utover «snu stolen» har vi hentet elementer fra **sirkelmetodikk**. Dette er metodikk best kjent fra den «gjenopprettende praksisen», hvor deltakerne kort og godt sitter i en sirkel. I en sirkel ser alle hverandre godt. Det er derfor en godt egnet form til dialogisk samtale. I sirkelen utjevnes også forskjeller mellom deltakerne - eventuell asymmetri i rommet av ulikt slag. Opplevelsen av å sitte ved siden av hverandre i en sirkel kan utjevne ubalanse i roller, stillinger, taleevne, m.m. Om biskopen sitter ved siden av klokkeren i sirkelen, vil den enkeltes betydning og innlegg ha lik verdi i sirkelen.

Sirkelmetodikken gir også alle deltakerne lik rett til å tale. Den er således demokratisk i sin form. Rent praktisk sendes det et taleemne

systematisk rundt i sirkelen for å sikre en lyttende dialog. Alle får ordet i hver runde, men må også lytte til de andre deltakernes bidrag uten å kunne kommentere. Sirkelgangen brytes svært sjelden - kun dersom deltakerne har misforstått spørsmålet som stilles (til alle i sirkelen), eller uforutsette ting oppstår.

Vi har imidlertid ikke praktisert sirkelmetodikk til fulle til enhver tid, men benyttet også «fri tale».

Deltakerne sørget for at lengre resonnementer ikke ble avbrutt selv om den som hadde ordet brukte pauser i sitt framlegg. I andre situasjoner benytter vi gjerne anledningen til å overta ordet når det blir stillhet - også fordi vi ofte ikke takler stillheten godt. Ved at den enkelte deltaker sa «takk» når man var ferdig, signaliserte det for de andre at de da kunne ta ordet. Før et avsluttende «takk», eide deltakeren ordet. Dette ga dialogen en ro og verdighet som preget prosessen. Dette ble gjennomført både i sirkel og i alle andre former for samtale gjennom hele prosessen.

Tilrettelegging

Psykologen Carl Rogers er mest kjent for utviklingen av «klient-orientert terapi», en retning som både har preget veiledningsfaget og som har inspirert til en humanistisk tilnærming i konfliktfaget (særlig i meklings). Det er hans tanker om grunnleggende omstendigheter for læring, hans såkalte «core conditions» som vi trekker fram som interessante for oss i denne sammenheng.

Rogers snakker først om en tilstedeværende genuinitet hos tilrettelegger, i

det menneske møter menneske i en tilrettelegger-situasjon. Det neste han påpeker er at tilrettelegger verdsetter deltageren, gjennom anerkjennende holdning og tilnærming som skaper tillit mellom tilrettelegger og deltager. Kort og godt sier han at forholdet mellom de to bør preges av at tilrettelegger bryr seg om deltagerne. Det handler også om noe dypere - hvor veileder ser på den enkelte deltager som et menneske som har iboende verdighet i kraft av simpelthen å være et menneske. Tilrettelegger synliggjør dette gjennom sin relasjonelle tilnærming (Rogers et al. 2013, s. 150). I følge Rogers viser tilretteleggeren dette best gjennom en empatisk tilnærming - altså en evne til å forstå deltageren - eller kanskje heller - et sterkt ønske om å forstå.

«Det hele mennesket» blir derfor viktig. I denne konteksten møter «Den hele tilretteleggeren» «den hele deltakeren».

Valg av tilnærming og væremåte har normalt stor innvirkning på deltakerne og prosessen

Løw, Ole. "Pædagogisk vejledning." *Facilitering af læring i pædagogiske kontekster*. København: Akademisk forlag (2009).

Rogers, Carl R. "A Theory of Therapy and Personality Change: As Developed in the Client-Centered Framework". *Perspectives in Abnormal Behavior: Pergamon General Psychology Series* (2013): 341.

Råd og tips til tilrettelegger

Til prosessledelsen: tilrettelegger bryter inn når

- dialog har blitt til debatt/ diskusjon.
- tidsstrukturen er i ferd med å brytes.

Til forberedelsene

- ha med representanter/ mennesker som er berørt av problemstillingen i gruppa.
- kjønnsbalanse er viktig

Tilretteleggerens rolle er å være upartisk. Det betyr ikke å være nøytral, for det anser vi som umulig. Upartisk er derimot en rolle man som tilrettelegger kan gå inn i. Det handler om å bygge tillit til deltagerne og balansere det som skjer i rommet slik at alle opplever seg sett og hørt.

Norges Kristne Råd

Adresse: Rådhusgata 1-3, N-0151 Oslo. Telefon: 23081300. E-post: post@norkr.no.